

- MIREK Z. & PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland. **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- NOWÁK J. & PREININGER V. 1987. Chemotaxonomic review of the genus *Papaver*. – *Preslia* **59**: 1–13.
- RUTKOWSKI L. 2005. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski niżowej. s. 816. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- TOPIC J. 1993. Distribution of the taxon *Papaver dubium* L. subsp. *lecoquii* (Lamotte) Syme var. *albiflorum* Besser in Croatia. – *Nat. Croat.* (2)2: 123–126.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- MARCIN W. WOCH, *Instytut Botaniki im. Władysława Szafera Polskiej Akademii Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska; e-mail: jurania@o2.pl*

Przyjęto do druku: 20.02.2008 r.

Nowe stanowisko *Liparis loeselii* (Orchidaceae) na Pomorzu Gdańskim

Rodzaj *Liparis* obejmuje około 250–300 taksonów, lecz tylko jeden z nich, *Liparis loeselii* (L.) Rich. (lipiennik Loesela) występuje w Europie (SZLACHETKO 2001). W Polsce jego stanowiska koncentrują się przede wszystkim w północnej i północno-wschodniej części kraju (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Gatunek ten rośnie głównie na niskich, silnie uwodnionych torfowiskach mechowiskowych, zasilanych wodami bogatymi w węglan wapnia (PAWLIKOWSKI 2004). Jest taksonem charakterystycznym dla związku *Caricion davallianae* z klasy *Scheuchzerio-Caricetea nigrae* (MATUSZKIEWICZ 2001).

Na terenie Polski lipiennik Loesela, tak jak wszystkie krajowe gatunki storczykowatych, objęty jest ochroną ścisłą zgodnie z ROZPORZĄDZENIEM (2004). Na Pomorzu Gdańskim (MARKOWSKI & BULIŃSKI 2004), podobnie jak w przypadku reszty kraju (KUCHARSKI 2001), zaliczany jest do kategorii gatunków narażonych na wymarcie (kategoria V). Na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce uważany jest za takson wymierający (kategoria E – ŻUKOWSKI & JACKOWIAK 1995). Głównym czynnikiem prowadzącym do zaniku stanowisk lipiennika jest zaburzenie stosunków wodnych oraz przesuszenie torfowisk (PAWLIKOWSKI 2004).

W czerwcu 2006 r. stwierdzono obecność *Liparis loeselii* na nowym stanowisku, w otulinie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego w Borach Tucholskich, na północno-wschodnim brzegu Jeziora Wielewskiego (kwadrat ATPOL CB35), w odległości około 1 km na zachód od centrum wsi Wiele (gmina Karsin). Stanowisko o łącznej powierzchni 2,5 km² obejmuje fragment pasa nadbrzeżnego jeziora. W przeważającej części ma ono postać mszystej łąki z pojedynczymi kępami zarośli wierzbowych, z mozaiką zbiorowisk roślinnych z rzędów:

Caricetalia davallianae, *Caricetalia nigrae*, *Molinietalia caeruleae* oraz *Phragmitetalia* (MATUSZKIEWICZ 2001).

Osobniki lipiennika rosną w rozproszeniu na całej powierzchni stanowiska. Liczebność populacji oszacowana została na około 100 osobników, juwenilnych i kwitnących. Na stanowisku towarzyszą lipiennikowi również inne gatunki storczykowatych, takie jak *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*, *Epipactis palustris* oraz chroniony gatunek mchu *Hamatocaulis vernicosus*.

Obecność gatunków rzadkich i chronionych, jak i stosunkowo duża liczebność populacji lipiennika kwalifikuje opisanie stanowisko do objęcia ochroną prawną, na przykład w postaci użytku ekologicznego. Istnieniu stanowiska zagraża ekspansywna zabudowa letniskowa i jego penetracja przez wczasowiczów. Na zachód od stanowiska zaobserwowano wydeptywanie ścieżek do jeziora oraz usuwanie bądź zasypywanie pokrywy roślinnej na sporych fragmentach brzegu celem utworzenia prowizorycznych kąpielisk. Nasilenie działań tego typu może w najbliższej przyszłości doprowadzić do całkowitego zniszczenia tego stanowiska.

Podziękowania. Dziękujemy panu mgrowi Bartłomiejowi Haykowi za oznaczenie mchów, pani Aleksandrze Naczka za pomoc w badaniach terenowych.

Praca została sfinansowana ze środków BW 14AO-5-0335-6.

Summary. A locality of *Liparis loeselii* (Orchidaceae) in the Gdańsk Pomerania. *Liparis loeselii* (L.) Rich. (Fen orchid) is rather rare orchid species, considered as a vulnerable (V) in the area of Gdańsk Pomerania (MARKOWSKI & BULIŃSKI 2004) and the rest of the Poland (KUCHARSKI 2001). A new locality of *L. loeselii* was discovered in June 2006 on NE shore of Wielewskie lake (Bory Tucholskie, N Poland). The population consists of about 100 specimens growing on wet meadow with rich moss layer. The new locality requires protection as it is highly endangered by human influence.

LITERATURA

- KUCHARSKI L. 2001. *Liparis loeselii* (L.) Rich. – Lipiennik Loesela. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny naczyniowe. Wyd. 2, s. 574–575. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MARKOWSKI R. & BULIŃSKI M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego – Acta Bot. Cassub., Monographiae 1: 1–75.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Vademecum Geobotanicum 3. s. 537. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- PAWLIKOWSKI P. 2004. *Liparis loeselii* (L.) Rich. Lipiennik Loesela. – W: B. SUDNIK-WÓJCIKOWSKA & H. WERBLAN-JAKUBIEC (red.), Gatunki roślin. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000, podręcznik metodyczny 9, s. 150–154. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną. Dz. U. Nr 168, poz. 1764 z dnia 28 lipca 2004 r.
- SZLACHETKO D. L. 2001. Flora Polski. Storczyki. s. 168. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ŻUKOWSKI W. & JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce. – W: W. ŻUKOWSKI & B. JACKOWIAK (red.), *Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski*. Pr. Zakł. Takson. Uniw. A. Mickiewicza w Poznaniu 3: 9–96. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.

PIOTR TUKAŁŁO, JULITA MINASIEWICZ, *Uniwersytet Gdański, Instytut Biologii, Katedra Taksonomii Roślin i Ochrony Przyrody, al. Legionów 9, PL-80-441 Gdańsk, Polska; e-mail: piotr@tukallo.info, e-mail: biojm@univ.gda.pl*

Przyjęto do druku: 03.03.2008 r.

Nowe stanowisko *Radiola linoides* (Linaceae) na Śląsku Opolskim

Radiola linoides Roth (lenek stoziarn) jest drobnym terofitem, zasiedlającym wilgotne, muliste i piaszczyste siedliska. Występuje na polach, ścierniskach, przydrożach, brzegach stawów i ich dnach po spuszczeniu wody (PAWŁOWSKA 1959). Rośnie na glebach kwaśnych, ubogich w substancje pokarmowe, w zbiorowiskach ze związku *Radiolion linoidis* (jako gatunek charakterystyczny związku) (MATUSZKIEWICZ 2001).

Ogólne rozmieszczenie gatunku podali MEUSEL i in. (1978) oraz HULTÉN i FRIES (1986).

W Polsce stanowiska lenka grupują się głównie w północnej, środkowo-wschodniej i środkowo-południowej części, a rozproszone stanowiska zajmują większą, pozostałą część kraju (POPIELA 1999; ZAJĄC & ZAJĄC 2001).

W województwie opolskim *Radiola linoides* notowany był na 10 stanowiskach. Na terenie Równiny Opolskiej wykazywany był z Suchego Boru i Szczedrzyka (*leg. Bia-lucha* 1937, 1942 – cyt. za NOWAK & NOWAK 2005). Pozostałe stanowiska rejestrowano w mezoregionach Kotlina Raciborska i Równina Niemodlińska w miejscowościach: Koźle, Prószków (FIEK 1881; SCHUBE 1903), Niemodlin (FIEK 1881), Dębina (SCHUBE 1906), Chrzelice, Ścigów, Korfantów (SCHUBE 1907) i Większyce (SCHUBE 1925). W związku z faktem, że ostatnie notowanie lenka pochodziło z okresu II wojny światowej, w ostatnich latach gatunek ten uważany był za wymarły na Śląsku Opolskim (ANIOL-KWIATKOWSKA & NOWAK 2002; NOWAK i in. 2003).

Przyczyn zanikania gatunku należy szukać przede wszystkim w zmianach zachodzących w siedliskach pod wpływem wzmożonej działalności człowieka, do których zaliczyć można np. prowadzenie melioracji rolnych, a zwłaszcza odwadnianie pól i związany z tym spadek poziomu wód gruntowych, odkwaszanie gleb przez wapnowanie, przenawożenie piaszczystych pól, czy nawożenie stawów.

Pomimo uznania *Radiola linoides* za gatunek wymarły lub prawdopodobnie wymarły na Śląsku Opolskim kontynuowano penetrację typowych dla niego siedlisk. W 2006 r. odnaleziono kilkanaście osobników lenka, rosnących w brzdach pasów przeciwpożarowych oraz w brzdach uprawy leśnej w środku kompleksu leśnego na południe od Chudoby w gminie Lasowice Wielkie (kwadrat ATPOL: CE77). Stosunki florystyczne zbiorowiska, w którym zanotowano lenka stoziarna przedstawia poniższe zestawienie: